

EKSPERDIHINNANG

Tülivere tamme seisundi ja säilitamise kohta



MAA-AMETI KALDAEROFOTO 05.2024

Sulev Järve

Dendro SJ OÜ

2024

Sissejuhatus ja metoodika

Tülivere tamme (KLO4000389) ülevaatus toimus 12. oktoobril 2024. a eesmärgiga hinnata puu tervislikku seisundit ja ohutust puude all liikujatele ning anda soovitusi puu elujõulisuse, ohutuse ja dekoratiivsuse tagamiseks. Kinnistu omanik tunneb muret ült murduvate kuivanud ja mädanenud jämedate okste pärast. Välitöödel hinnati puu seisundit visuaalselt. Juurdekasvupuuri või resistograafi (mikropuuri) kasutamine tüvemädaniku ulatuse selgitamiseks polnud põhjendatud.

Tamm kasvab Kuusalu valla Kuusalu küla Tülivere talu hoovis Kuusalu oja kaldal (vt tiitellehe foto ja joonis 1). Puu võeti kaitse alla ENSV Ministrite Nõukogu Looduskaitse Valitsuse juhataja 17. märtsi 1959. a käskkirjaga nr 25. Puu on tähelepanuväärne suure tüveõõnsuse tõttu, kuhu sisse mahub mitu täiskasvanud inimest, lisaks sellega olevat tammel võime lepitada peretülisid 😊. Rahvapärimuse kohaselt on tegemist üle 500 aasta vanuse hiie- ja ohvripuuga, mida tänapäevalgi väga sageli külastatakse.



Joonis 1. Tamme kasvukoht oja ja kiviaia vahel on tähistatud rohelise ringiga. Maa-ameti kaardil on ekslikult lisaks õigele tähisele veel teinegi ja see on koos nimega (tähistatud punase ovaaliga).

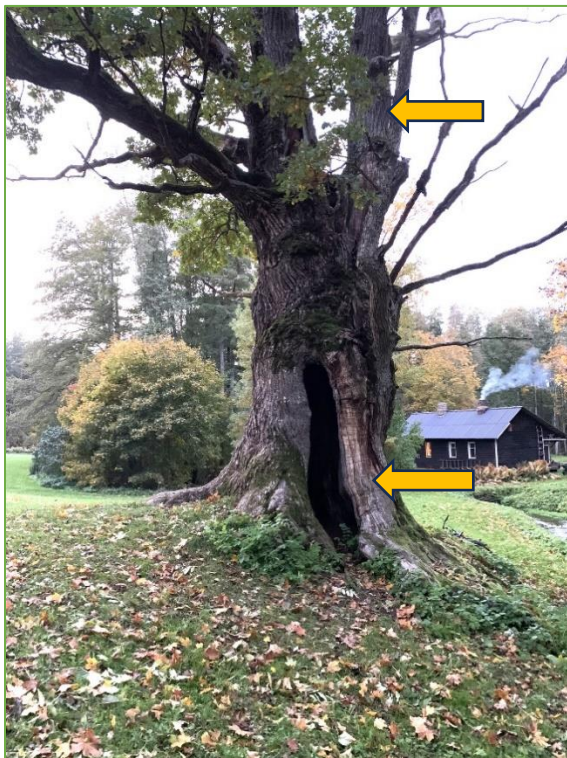
Puu seisundi kirjeldus

Tamme vanuseks võib olla vähemalt 400 aastat, kõrgus on ca 18 meetrit ning tüve rinnasümbermõõduks mõõdeti 615 cm (H. Relve 1999. a 587 cm, M. Suuroja 2009. a 625 cm). Puu on laia maapinnale kerkinud ja osaliselt sammaldega kaetud juurekaelaga, peajuurtest on mitmed mädanikest kahjustatud (joonis 2). Tüve kaguküljele avaneb ca 2 m kõrguse avausega õõnsus, mis olevat tekkinud 1891. aastal suure külgharu rebenemisel. Möödunud aastakümnetel on õõnsusesse sissepääs veidi ahtamaks muutunud külgedel toimunud kinnikasvamise tõttu, kuid nüüd on selle parem külg kooreta ja mädanikust oluliselt kahjustatud (joonis 3). Tüvemädanik, mis on ilmselt vääveltoriku tekitatud, ulatub õõnsusest tunduvalt kõrgemale. Tüvi haruneb 4 m kõrgusel kaheks; läänepoolne, jämedam ja püstisem on mitme elusa jämeda külgoksaga, idapoolse peenemal on latv murdunud ja haru ise koos külgokstega kuivanud (vt joonised 4 ja 5). Hiljuti

murdus lääneküljelt üks jäme oks. Praegu on võra moodustavatest okstest nähtavalt kuivanud ca 1/3. Võrreldes 1910. a fotoga (joonis 6) on tamme elusvõra jäänud umbes kaks korda väiksemaks.



Joonis 2. Tamme ida- ja põhjapoolsetest peajuurtest on mitmed mädanikest kahjustatud.



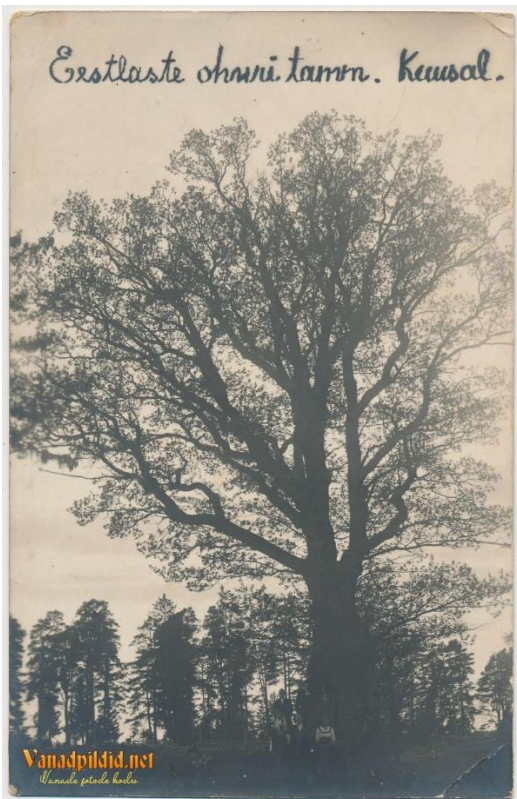
Joonis 3. Vaade tamme tüvele ja õõnsusele kagust. Rohkem kuivanud ja mädanenud on puu oja poolne külg (k.a sealpool olev peenem haru).



Joonis 4. Vaade kagust. Oja on paremal.



Joonis 5. Vaade loodest. Oja on vasakul.



Joonis 6. „Eestlaste ohvritamm“ 1910. aasta postkaardil.

Puu on elukaare viimases veerandis ulatusliku tüvemädaniku ja sellest põhjustatud okste kuivamise või murdumise tõttu. Rohkem kuivanud on puu oja-/idapoolne külg. Samas on see looduslik puu vananemise protsess, mille käigus võra ja juurte omavaheline tasakaal ühtlustub. Teadaolevalt kestab tamme hääbumine aastakümneid ja aeglaselt ning mõõduka võra vähendamise ja seisundi perioodilise jälgimisega on võimalik Tülivere tamm selle aja jooksul säilitada ohutuna.

Hooldussoovitused

Tammepuu ohutuna säilitamiseks ning okste murdumisohtu vähendamiseks tuleb vähendada puu võra. Et veidigi säilitada võra liigiomast mahtu ja kasvukuju, ei tohi kuivanud oksti eemaldada nagu tavaliselt oksakraeni, vaid kärpida ca 1/3-1/4 võrra. Vähem (1/5-1/7 võrra) tuleb kärpida elusaid harusid ja oksti, et vähendada nende lahtirebenemise ohtu mädanenud tüve küljest. Lõikekohad peaksid jälgendama oksa loomulikku murdumise jälge, nagu see oleks tekitatud tormi tagajärjel. Selleks kasutatakse nn rebend- ja kroonlõiget.

Põlispuu elujõulisuse turgutamiseks on parim lahendus juurestiku toimimisele kaasaaitamine, milleks tuleks piirata juurestiku peal kõndimist-tallamist ja kasvupinnase tihenemist. Kõige tõhusam oleks vastavate siltide ja piirdega keelata kiviaiast edasimineku, jättes avatuna vaid raja kiviaias olevast ojapoolsest läbikäigust õõnsuseni, mis tuleks suvel hoida niidetuna või katta lehtpuuhakkega (joonis 7). Lisaks hoiab see inimesed eemale võimalike murdivate okste alt. Nii on tagatud seadusega ettenähtud juurdepääs kaitsealusele üksikobjektile ning puu pildistamiseks sobiv kaugus ongi kiviaedade vahel olevat teerajalt. Aiale tuleb paigaldada selgitava tekstiga infotahvel. Teine infotahvel võiks olla teeäärses tähistatud parklas. Kuna tamm kasvab õuealal ning omanikel on probleeme mootorsõidukitega „loodusesõprade“ ja kooskõlastamata pidutsejate külaskäikude pärast, siis peaks parklas oleval infotahvil olema ka meeldetuletus, et eramaal viibimine on lubatud vaid valgel ajal ning jalgsi või jalgrattal.



Joonis 7. Punaste joontega on tähistatud rada kiviaiast tammeni (kollane ring), millega saab piirata puu juurestikul (rohelise piirjoone sees) tallamist.

Puu seisundit tuleb uuesti hinnata hiljemalt 2030. aasta suvel, sellest varem kindlasti pärast suuremat tormi, kui tammel oli tormikahjustusi või oli lähiümbruses suurte puude tormiheidet või -murdu.

Digiallkirjastatud

Sulev Järve
arborist-konsultant
Dendro SJ OÜ
5526626
info@dendro.ee